

LA POBLACIÓ CATALANA DEL SET-CENTS A PARTIR DE LA RECONSTRUCCIÓ DE FAMÍLIES

Miquel Angel Martínez i Rodríguez

La població catalana del set-cents experimenta al llarg del regnat de Carles III una forta embranzida, la qual fou detectada de manera molt fiable pels estudis que es dedicaren a l'anàlisi comparativa dels diferents censos de població del segle XVIII.

Les causes d'aquest creixement, però, ens obliguen a fer l'anàlisi dins un àmbit secular per tal de determinar quina ha sigut l'evolució de les diferents variables que, sens dubte, ens menen cap un determinat comportament demogràfic. Així, doncs, és inevitable que en aquesta comunicació l'etapa pròpiament relacionada amb el regnat de Carles III quedi diluïda dins la tendència secular.

De totes maneres, encara ens trobem davant d'importants llacunes sobre la demografia catalana del set-cents, la qual cosa és deguda a l'enorme dificultat que pressuposa el mètode de reconstrucció de famílies, el qual fou definit pel Grup de Cambridge com una "time-consuming technique".

A Catalunya, doncs, ens trobem amb pocs treballs esmerçats al mètode de reconstrucció familiar i àdhuc en els que es basen en el recompte anònim (1). Dissortadament el nombre de reconstruccions és insuficient com ho palesa la sistematització feta pel prof. Eiras

1.- Els estudis pioners en demografia històrica catalana que han possibilitat el posterior desenvolupament de la mateixa, són els d'E. GIRALT-J. NADAL: "Ensayo metodológico para el estudio de la población catalana de 1553 a 1717". A "Estudios de Historia Moderna", III (1953); i també *La population catalane de 1553 à 1717. L'immigration française*. París, S.E.V.P.E.N, 1960. A l'any aparegué un interessant article del prof. J. Nadal titulat "La contribution des historiens catalans à l'histoire de la démographie générale". A "Population" (16è. année) (1961), núm. 1 (janvier-mars). Ensenms amb aquest treball aparegué un altre d'una importància cabdal: "Demografía y economía en el origen de la Cataluña Moderna. Un ejemplo local: Palamós (1705-1839)". A "Estudios de Historia Moderna" (1960). VI. Recordeu també el seu article sobre l'afluència de francesos a Catalunya. *La immigració francesa a Mataró durant el segle XVII*. Mataró. Ed. Caixa d'Estalvis Laietana, 1966. Sobre la contribució d'en P. Vilar, vegeu la seva tesi *La Catalogne dans l'Espagne Moderne*. Vols. II i III. Ed. S.E.V.P.E.N. París, 1962. I els seus articles més especialitzats: "Quelques problèmes de démographie historique en Catalogne et en Espagne". A "Annales de Démographie Historique" (1965); i també "Essai d'un bilan Démographie Historique" (1965). Una visió general més recent es pot consultar en francès: J. NADAL: "La population" a J. NADAL, J. FERRER i PH. WOLFF: *Histoire de la Catalogne*. Ed. Privat. Toulouse, 1982.

Roel (2). En aquest treball solament esmenta la monografia feta pel prof. Jordi Nadal i A. Saez sobre Palamós (3). Mentre pel País Valencià ens parla de diverses monografies basades en el mètode de reconstrucció familiar, tot això sense tenir en compte les que existeixen fora de la Mediterrània.

Així doncs, per bastir una primera aproximació als trets característics de la població catalana ens hem de basar en les dades fornides per treballs basats en períodes o àmbits d'estudi molt diferents. La qual cosa dificulta encara més portar a terme un equilibrat estat de la qüestió. I el que és pitjor, difícilment tindrem en un futur proper un nombre suficient de reconstruccions de famílies, puix que com ben bé sabem el nombre de treballs que tindrem repartits per Catalunya serà petitíssim.

Però la problemàtica no s'escapa en les dificultats d'una determinada metodologia, sinó que un cop s'ha menat a terme, observem com obtenim uns resultats desiguals en les respectives variables demogràfiques. En l'esmentat article del prof. Eiras Roel se'ns diu (4) que no sols patim un nombre insuficient de monografies parroquials, sinó que aquest dèficit s'agreuja en intentar conèixer la mortalitat.

Malgrat aquesta perspectiva incerta, hem de reconèixer que darrerament el nombre de monografies basades en el mètode de reconstrucció de famílies (5). La distribució geogràfica és interessant per les possibles conseqüències que en podem treure. Dues són interiors Tàrraga i la Conca de Barberà, una litoral - Vilanova i La Geltrú-, i pel que fa a la fecunditat tenim també a la costa el treball sobre Palamós (6).

Existeixen uns comportaments homologables en les diferents monografies? Un dels índexs més aclaridors és l'edat al casament. Malgrat l'existència d'unes mitjanes molt semblants al llarg del set-cents, caldria fer una sèrie de matisacions sobre l'evolució d'aquesta variable.

La nupcialitat

A la vila targarina observem com l'accés al matrimoni evoluciona sensiblement des de mitjan segle XVII fins a les darreries del set-cents. D'unes mitjanes molt baixes, entre els 18 i 20 anys, passem als 24,5 entre 1755-1769 (7). Mentrestant hi han petites reculades degut a un estancament demogràfic, per augmentar en l'esmentada darrera fase.

- 2.- A. EIRAS ROEL: "Modèle ou modèles de démographie ancienne? Un résumé comparatif". A *La France d'Ancien Régime*. Ed. Société de Démographie Historique, 1984.
- 3.- J. NADAL- A. SAEZ: "La fécondité à Saint Jean de Palamós (Catalogne) de 1700 à 1859". A "Annales de Démographie Historique" (1972), pp.105-113.
- 4.- A. EIRAS ROEL: Op. cit., p. 252.
- 5.- Per tal d'evitar una inútil repetició de les poques demografies que hagin emprat el mètode de reconstrucció de famílies al segle XVIII, i que constitueixen l'aportació fonamental d'aquesta comunicació, hom ha cregut convenient citar-les a la propera nota, tot indicant l'espai esmerçat al mètode de reconstrucció de famílies.
- 6.- J.M. PLANES I CLOSA: *Demografia i Societat de Tàrraga durant l'Antic Règim*. Tesi doctoral inèdita. Barcelona, 1987, pp. 778-1067. V. GUAL I VILA: *Demografia i món rural a la Conca de Barberà*. Tesi de llicenciatura inèdita. Barcelona, 1986, pp. 85-133. M.A. MARTINEZ I RODRIGUEZ: *La població de Vilanova i La Geltrú en el segle XVIII* (Estudi demogràfic). Ed. Institut d'Estudis Penedesencs. Vilanova i La Geltrú, 1987, pp. 87-173. També disposem de treballs que han utilitzat l'esmentat mètode en alguna determinada variable com és el cas de Palamós, ja esmentat abans.
- 7.- Una ampliació del capteniment de la nupcialitat a la Catalunya central al començament del s. XIX la trobareu a L.L. FERRER I ALOS i altres, "Edat de Casament i celibat definitiu a la Catalunya Central (1803-1807). I Congrés Hispano-Luso-Italià de Demografia Històrica. Barcelona, 1987, al volum dedicat a Nupcialitat i Família, 536-543.

A Vilanova, l'edat al matrimoni se situa al voltant dels 22 anys, amb un retard a les darreries del segle. Dissortadament el treball d'en Valentí Gual (8), al igual que el de Tàrrega, no ens forneix les dades del darrer terç del segle. Però la mitjana assolida entre 1729-1766 ens dona unes dades semblants a les de les restants monografies i sembla ser que la distribució de les edats al matrimoni en funció del grup d'edat en què les dones de la Conca accediren al mateix ens autoritza a parlar d'augment de la població a la segona meitat del set-cents. Mitjanes aquestes que coincideixen en les aportades per dues monografies parroquials penedesenques situades a la zona pre-litoral, i molt properes entre elles: Sta. Maria de Mediona (9) i St. Pere de Riudebitlles (10) pel set-cents. En ambdós casos, les dones es casen dins el grup d'edat de 20-24 anys, malgrat que no disposem d'una major informació diacrònica sobre el comportament d'aquesta variable que ens permetria de detectar una possible reculada de l'edat en casar-se a freqüència del vuit-cents. Fet aquest que s'observa, per altra banda, a la vila de Reus (11), tot confirmant la tendència observada en les monografies a dalt esmentades.

L'accés al matrimoni, tan cabdal pel que fa a l'afaiçonament d'un determinat comportament demogràfic, implica unes determinades combinacions de grups d'edat en casar-se. En la major part de les monografies, hi trobem una coincidència en el predomini, entre els solters, de la combinació 25-29 anys pels homes i 20-24 anys per les dones, amb les lògiques matisacions de cada treball. A la vila de Tàrrega, en Josep Ma. Planes detecta al s. XVIII una major maduresa precisament perquè s'afiança el predomini de la combinació abans esmentada, la qual era minoritària en el segle XVII.

- 8.- Un atractiu complement de la seva obra el trobareu en un recent article col·lectiu. Vegeu J. GRAU, V. GUAL i altres: "La població de la Conca de Barberà entre la crisi de mitjan XVII i les epidèmies del 1725-1727". A "Aplec de Treballs", núm. 8. Ed. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. Montblanc, 1987, pp. 169-179. Aquestes favorables perspectives de la població de la Conca ja foren esmentades en un treball anterior. Consulteu D. JULIANO I CORREGIDO: Evolució demogràfica a Barberà de la Conca". A "Aplec de Treballs", núm. 7. Ed. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. Montblanc, 1985, pp. 68-80. Molts d'aquests treballs són fruit d'unes primeres aproximacions sobre la població d'aquestes contrades. Aquest redreçament, a partir del 1680, ja fou analitzat en el I Col·loqui d'Història del Camp de Tarragona, Conca de Barberà i Priorat. Tarragona, 1979, pp. 66-76. Anteriorment tenim l'article d'en L. NAVARRO I MIRALLES: "Datos para un estudio de la población activa masculina en el Corregimiento de Tarragona a finales del s. XVII (Los Miqueletes de la Riera)". A "Universitas Tarraconensis". Tarragona, II (1977-1978), pp. 99 i ss.
- 9.- F. MUÑOZ I PRADAS: "The population of Penedès in the XVIIth Century: the parish of Sta. Maria de Mediona (A local example on marriage and family form in the Early Modern Catalanian)". Original mecanografiat.
- 10.- M.A. TORRENTS: *La població de Sant Pere de Riudebitlles (1680-1799)*. Tesi de llicenciatura inèdita. Barcelona, 1983, p. 246. Interessant monografia on les dades han sigut analitzades a través del recompte global i no a través del mètode de reconstrucció de famílies, la qual cosa hauria permès un major aprofundiment.
- 11.- Vegi's A. MORENO I ALMARCEGUI: "Transformación socio-profesional, trayectoria demográfica y familia. Un estudio del artesanado reusense a partir de las actas de matrimonio: 1601-1810". A "Pedralbes", núm. 1, 1981, p. 94. Aquesta tendència a l'alça ha estat confirmada en altres estudis, menys aprofundits en el camp demogràfic, sobre la mateixa vila. Els més destacats són els següents: A. SEGARRA: *L'economia de Reus al segle XVIII: el comerç de l'aiguardent*. Ed. Centre de Lectura, núm. 21. Reus, 1986, p. 22. Tendències semblants s'han trobat per altres indrets propers com les viles de Salou i Cambrils. Pel que fa a Salou, trobareu el llibre d'en Josep MORELL I TORRADEME: *El port de Salou en el segle XVIII*. Ed. Institut d'Estudis Tarraconenses. Tarragona, 1986, p. 47. A Cambrils llegiu l'obra d'en Laureà PAGAROLAS I SABATE: Una síntesi sobre la "Guerra Gran" i la seva incidència en la població la trobareu en el següent treball: L. NAVARRO I S. ROVIRA: *La població activa de Reus a les darreries del segle XVIII*. Reus, 1980, pp. 11-15. S. ROVIRA: La població activa masculina d'Altafulla l'any 1795". A "Estudis Altafullencs", 1982, núm. 6.

Quan intervé el factor remaridatge, els comportaments socials influeixen directament en l'accés de la vídua al matrimoni. Difícilment una dona vídua es casarà amb un home per desota de la seva edat. No obstant aquesta tendència a l'homologació de comportaments, trobem a la vila de Tàrrega un gran nombre de matrimonis que van formar-se amb una clara diferència d'edats entre l'home i la dona, característica aquesta no compartida per Vilanova. De totes maneres aquesta combinació majoritària provocaria una sèrie de distorsions en el mercat matrimonial en haver de competir els vidus amb els solters per casar-se amb altres dones solteres, sobretot si quedaven vidus abans dels 35 anys (12). Malgrat tot sembla que aquests comportaments no són pas estàtics, sinó que allà on s'ha pogut dur a terme un estudi diacrònic de les tendències en tornar-se a casar, com per exemple a Tàrrega, observem com a la segona meitat del s. XVII les llargues esperes de la viduïtat no es produeixen. En canvi, al s. XVIII tot canvia, es generalitzen els remaridaments precedits de llargues esperes. Aquest fet no obsta la persistència d'uns comportaments típics davant del remaridament segons el sexe. Les monografies confirmen aquesta dualitat. Mentre que a Vilanova i La Geltrú la mitjana pels homes és de 27,7 mesos i per les dones és de 40,6 mesos, a Tàrrega, per exemple, les vídues els hi costa molt més temps casar-se un altre cop. En altres localitats, com a l'Abbrera del sis-cents (13), també trobem una forta desigualtat, car els vidus tornaren a casar-se abans dels sis mesos, mentre que les vídues acostumaven a esperar més de tres anys.

Segons quina sigui la "catchment area" d'aquests matrimonis, ens trobaríem davant d'uns determinats moviments migratoris. De bell antuvi trobem una tendència comuna en les localitats on s'ha portat a terme una reconstrucció de famílies: l'escassa incidència d'una immigració de llarga distància tant a nivell de la monarquia hispànica com d'Europa. A Tàrrega, en Josep Ma. Planes, detecta una forta atracció de les dues grans comarques immediates. I pel que fa a la immigració francesa, ens diu que cal relacionar-la amb l'emigració que ve d'ambdós costats del Pirineu, és a dir, hem de considerar-la com estrictament muntanyenca. Afirmació sens dubte molt important i necessitaríem tenir un nombre suficient de monografies de la zona central catalana al set-cents per acabar de recolzar aquesta afirmació.

A les restants monografies catalanes hom observa una coincidència notable sobre aquesta limitada zona d'influència. A Vilanova i La Geltrú i a la Conca de Barberà també observem un predomini clar de les comarques properes. En altres indrets, la immigració té uns comportaments més específics, lligats evidentment a la situació d'una determinada localitat, com és el cas de Girona (14), on la immigració francesa comença molt abans de l'esclat revolucionari de l'any 1789. Els immigrants procedents de diferents regnes de la monarquia hispànica, així com de l'estranger tenien un pes molt reduït en les localitats d'on disposem d'unes monografies sòlidament elaborades.

12.- F. MUÑOZ: Op. cit., p. 7.

13.- P. GARCIA I ANDREU I ALTRES: "Comportamientos demográficos en torno a la fecundidad en la Abbrera del siglo XVII". A "Actes I Congrés d'Història moderna de Catalunya". Barcelona, 1984, vol. I, pp. 101-109.

14.- R. ALBERCH - N. CASTELLS: *La població de Girona (segles XVI-XX)*. Ed. Institut d'Estudis Gironins. Girona, 1985, p. 110. Amb anterioritat ja s'havia parat esment sobre l'evolució de la població gironina. Vegeu A. SIMON I TARRES: "La Girona de l'Antic Règim". A "Annals", vol. XXVII. Ed. Institut d'Estudis Gironins. Girona, 1984, p.

La fecunditat

El prof. Eiras Roel (15), basant-se principalment en les monografies existents en el País Valencià i en la de Palamós a Catalunya, ens diu que un tret característic del model "mixte" que es dibuixa al llevant és el fort augment de la fecunditat a les darreries del set-cents. Aquest fet, segons ell, sembla anar contrarorient dels restants models per ell esbossats. Ara, comencem a estar en condicions d'enriquir aquesta idea amb les dades aportades per les monografies catalanes que han parat esment a la fecunditat a casa nostra. Ens manca, però, una cronologia unificada que ens permeti de mesurar l'evolució d'aquesta variable al llarg del set-cents.

Per desgràcia, solament disposem de dues monografies que aportin, amb més o menys extensió cronològica, una llum esclaridora sobre el comportament de la fecunditat a la segona meitat del segle XVIII: Palamós i Vilanova i La Geltrú. Malauradament, la vila de Tàrraga sols ens dona dades de la primera meitat del segle, si bé ens permet de comparar-les amb els resultats obtinguts per la centúria anterior. I el treball menat a terme per en V. Gual a la Conca, ens forneix unes dades seculars, tot comparant-les amb les del s. XVII com a Tàrraga, però amb menys exhaustivitat.

Les dades de Vilanova corroboren feafentment la hipòtesi esbossada pel prof. Eiras Roel, coincidint amb Palamós (16). Així, doncs, sembla dibuixar-se un fort increment de la fecunditat a la costa catalana i per extensió de la costa del llevant espanyol a les darreries del set-cents (17).

Però, podem extrapolar aquests resultats a la zona interior del Principat? Com ja he dit abans, ens falta un estudi diacrònic de la mateixa, però estem en condicions d'afirmar que allà on disposem de monografies, com a Tàrraga, se'ns palesa un fort creixement de les taxes de fecunditat del set-cents respecte al segle anterior. Al set-cents, la fecunditat targarina passa amb claredat, a cops amb escreix, la fecunditat de la costa catalana, la fecunditat de la zona valenciana i, fins i tot, de determinades regions del nord d'Espanya.

El retard del casament i els diferents costums d'alletament segons l'edat a què es casa la dona serien els factors que contribuirien a aquesta situació. O sia un alletament diferencial a partir de les edats. Però, repeteixo, ens falta una visió general del segle per acabar d'esbossar els comportaments de la fecunditat targarina, ja que no n'hi ha prou en detectar un fortíssim creixement de les taxes respecte al sis-cents, sinó poder avaluar la continuïtat d'aquesta tendència precisament quan ens atansem a allò que el prof. Flinn (18) anomena "breaking out of the system", és a dir, l'etapa de transició entre l'antic i el nou règim demogràfic.

15.- A. EIRAS ROEL: Op. cit., p. 257. Treballs de menys envergadura també confirmen un fort augment de la natalitat a altres indrets catalans a part dels ja esmentats. Vegi's E. ROMERO-ANA M. GAYA: "Bell-lloc en el siglo XVIII: Demografía, economía y mentalidad". A "Miscel.lània. Les terres de Lleida al segle XVIII". Ed. Institut d'Estudis Ilerdencs. Mollerussa, 1986, p. 389. Per les rodalies de Barcelona, disposem de petites aportacions com les de Na. C. BENCOMO I MORA i altres: "L'evolució demogràfica de Rubí en l'època moderna: Recessió, estabilitat i creixement (1515-1800)". A *Aproximació a la història de Rubí*. Ed. Ajuntament de Rubí. Rubí, 1986, pp. 102-103. NATIVIDAD GUERRA i altres: *La lucha cotidiana por la: Viladecans 1800-1843*. Ed. Ajuntament de Viladecans. Viladecans, 1984, p. 11.

16.- J. NADAL - A. SAEZ: Op. cit., pp. 105-113.

17.- A. EIRAS: Op. cit., p. 257.

18.- FLINN: *The European Demographic system*. Ed. Harveser. Univ. Press. Brighton, 1981.

Les altres dades que coneixem gràcies a en V. Gual no ens ajuden a augmentar els nostres coneixements sobre aquest possible increment de la fecunditat a les darreries del set-cents. Les dades seculars responen a observacions molt limitades, ja que l'autor ha hagut de despreciar aquelles famílies completes on no disponia de la data de fi d'anàlisi. Per aquest motiu les hem de prendre a títol indicatiu, puix que no són prou representatives.

Malgrat conèixer els nivells de fecunditat assolits per determinades localitats catalanes del set-cents, cal que analitzem amb un cert detall totes les variables que conjuminades permetien d'assolir aquests esmentats nivells.

La mitjana de fills per famílies completes és important a totes les monografies estudiades, resultat lògic tenint en compte les taxes de fecunditat aconseguïdes. Sabem, doncs, que la mitjana s'escau entre 4 i 6 fills -segons l'edat de casament de la dona- a la localitat de Tàrraga. A Vilanova i La Geltrú destaca la uniformitat de la mitjana al llarg de tot el segle, situant-se al voltant dels cinc fills. En V. Gual per la Conca, també ens dóna una mitjana alta, assolint en les dones casades per sota dels vint anys i les que es van casar entre els 20-24 anys, unes mitjanes per sobre dels 6 fills per família, però cal fer esment al nombre reduït d'observacions.

El ritme de composició familiar també mereix una atenció especial per totes les monografies parroquials. La demografia històrica s'interessa especialment pel ritme de naixements, centrant-se amb gran interès en l'interval protogenèsic perquè està directament relacionat amb l'edat en casar-se.

Per altra banda, l'interval protogenèsic ens interessa perquè ens permet de mesurar les concepcions anteriors al casament. El nivell de concepcions prenupcials de Tàrraga no és especialment destacat: 5% de fills en 1652-1699 i 10% a la primera meitat del segle XVIII. De totes maneres, aquests percentatges no són gens menyspreables al set-cents, sobretot si tenim en compte que a Vilanova i La Geltrú s'assoleix uns percentatges molt baixos per tota la centúria: 3,7%. El retard de l'edat en casar-se podria ser una explicació d'aquests diferents percentatges assolits a la vila de Tàrraga en canviar de segle.

Pel que fa referència a la Conca, en V. Gual té grans dificultats per donar-nos unes dades fiables sobre aquest aspecte, puix que en el seu cas l'interval protogenèsic ve marcat per l'oscil·lació bimensual típica de la seva avaluació a partir dels capítols, en no disposar de la data exacta de celebració del matrimoni. Malgrat aquestes dificultats, estem en condicions d'afirmar que les concepcions pre-nupcials catalanes responen sense cap mena de dubte a les aconseguïdes per les monografies europees.

Deixant de banda les consideracions tècniques pel que fa referència a l'interval protogenèsic, detectem una similitud en els resultats aconseguïts. A l'interior, concretament a Tàrraga, hom constata un fort contrast entre la segona meitat del s. XVII i la primera meitat del s. XVIII. Entre 1652-1675 i 1676-1697, en Josep Ma. Planes calcula una mitjana de 20-21 mesos o 21-22 eliminant les concepcions pre-nupcials. En canvi entre 1698 i 1735 la mitjana davalla als 15-16 mesos. En altres paraules: al s. XVIII els primers fills neixen més ràpid que al s. XVII i no és tan destacada la presència de casos de llargs intervals, els quals són més freqüents al XVII. A Vilanova i La Geltrú, hom ha calculat una mitjana per tot el set-cents de 14,7 mesos. Però cal insistir en què hi hagué una davallada gradual durant l'esmentat segle. Entre 1700-1724 era de 15,9 mesos. Posteriorment assolí, entre 1725-1749, els 15,9 mesos; davallant a 14,3 entre 1750-1774. Aquesta tendència s'accentuà en els darrers vint-i-cinc anys, assolint una mitjana de 13,6 mesos.

Així, doncs, observem com en produir-se un redreçament demogràfic s'estreny l'interval protogenèsic i viceversa. A la Conca de Barberà també observem aquesta tendència. Entre 8-15 mesos es produeixen el 58,33% dels naixements; la qual cosa ens permet de mesurar

el fet que quasi dos de cada tres nens batejats al període foren concebuts durant els sis primers mesos d'unió, percentatge més elevat que la proporció un a tres del segle XVII. Ultra, el període de 37 mesos i més és força baix al segle XVIII respecte del XVII.

Malgrat l'atenció que la història de la demografia ha dedicat a l'anàlisi aprofundida de les conseqüències de l'interval protogenèsic, és en l'estudi dels intervals entre els diferents naixements -interval intergenèsic- on podem gaudir d'una imatge més matisada de la fecunditat catalana. En cap de les monografies estudiades a través de l'anàlisi dels intervals intergenèsics, detectem l'existència d'un control de natalitat en les famílies catalanes estudiades.

La regularitat és un factor comú a totes les monografies existents. Els intervals s'esglaonen progressivament en una tendència suau cap a la major durada a Tàrraga. A Vilanova, dins aquesta regularitat, hi ha un petit escurçament dels mateixos als darrers anys del segle. De totes maneres, els intervals targarins són més curts a la costa catalana que a algunes localitats del País Valencià. En canvi, aquests intervals són molt semblants als castellans i extremenys -novament la simptomàtica concordança amb l'interior peninsular- als d'algunes localitats franceses que el prof. Eiras Roel tipifica com a representatives d'un model demogràfic "evolucionat". Quina podria ser la causa? Sembla ser que la mortalitat explicaria aquest fet com ho comprovarem més endavant.

Molt atractiu és el treball d'en V. Gual, puix que analitza els intervals intergenèsics en funció de l'edat de les dones en casar-se. Observa com en les dones casades entre els 15-19 anys es produeix un progressiu allargament del període entre concepcions fins arribar al sisè interval, després té lloc un esllanguiment i una represa que permet d'assolir els valors primers. Pel que fa a les dones casades entre els 20-24 anys, en V. Gual observa com el segon, quart i sisè interval són a la vora dels dos anys i mig, mentre que la resta depassa els tres anys.

El ritme de composició familiar restà subjecte, doncs, a una sèrie de circumstàncies que incideixen en uns determinats resultats, però cal que recordem que la fecunditat no sols queda minvada per l'edat en casar-se o per la sobtada mort d'un dels dos cònjuges en període fèrtil, sinó que la seva fi determina de forma definitiva els nivells de fecunditat assolits per una vila.

L'edat de la dona en néixer el seu darrer fill assoleix, per aquest motiu, un paper cabdal. En aquest apartat no cal esperar sorpreses, perquè en no haver-hi la limitació sistemàtica i voluntària de la fecunditat, l'edat de la darrera maternitat no s'anticiparà. Ara bé, en determinades localitats com Tàrraga, les dones es casaven molt joves, això podria abaixar l'edat. La majoria tenen el darrer fill a unes edats perfectament coherents i lògiques. En una aplastant majoria de casos, els tenen entre 38 i 45 anys, fonamentalment entre 41 i 42. En realitat, Tàrraga no és, en aquest apartat, un cas tan especial. La regla teòrica que com més gran es casi la dona més tard el podrà tenir no sempre es compleix a la pràctica. Durant el segle XVIII, Vilanova i La Geltrú té una gradualitat perfecta en l'edat de tinguda del darrer fill segons l'edat de matrimoni de la dona. I la mitjana global 38,14 se situa dins un context perfectament clàssic. Els resultats assolits per la Conca tampoc són gens estranys. Per les dones casades entre els 20-24 és de 40,9 i per les de 25-29 és de 43,4 anys.

Coneixent els inicis i la fi del període de la fecunditat, estem en condicions de determinar quina és la durada del matrimoni a Catalunya. En aquest apartat, tenim a l'abast de la mà les dades de Tàrraga i Vilanova i La Geltrú.

A Tàrraga la durada matrimonial global era major al segle XVIII que al segle XVII, car els casaments de la primera meitat, segons Josep Maria Planes, donen lloc, proporcionalment, a més famílies completes, a més durades llargues. Això impulsa la mitjana, que arriba als

vint anys, contra només 17,4 a les famílies de 1652-1699, en què eren molt majoritàries les que es rompien abans que la dona arribés, casada, als 45 anys.

Aquest resultat és, doncs, homologable a les dades fornides per les monografies efectuades sobre l'interior peninsular, les quals oscil·laven entre 14 i 18 anys. L'autor considera que malgrat les males condicions higièniques, o millor dit climàtiques, no es pot dir que a Tàrraga el matrimoni no aguantés. Ara bé, si Josep Maria Planes dona com a òptim aquests resultats, què hauríem de dir dels assolits a la costa de ponent catalana? En el cas vilanoví, els matrimonis duren molt. Hom ha calculat una mitjana de 29,5 anys per tot el segle i la moda de 15. L'evolució al llarg del set-cents és uniforme. Advertim una davallada en el darrer quart de segle, la qual cosa es deu a una minva de la mostra puix que s'ha perdut el llibre de defuncions corresponent al període central del segle. Les xifres parlen per si soles i mostren el gran daltabaix que suposava la mort en una família -recordeu la importància que té per la mitjana un augment significatiu de les famílies completes, com s'afirma en el paràgraf anterior- el terrible caire selectiu de la mortalitat i, ensems amb això, la dicotomia que sembla dibuixar-se -necessitem més reconstruccions de famílies per estar més segurs- entre l'interior i la costa catalana en aquest tema. La incidència de la mortalitat en els nivells de fecunditat s'evidencia clarament en els resultats aconseguits, ja que la mort prematura era el gran límit de la família.

Fins ara hem parat esment a la fecunditat legítima, ja que engloba en el seu si la major part de la fecunditat de l'Antic Règim. Malgrat això, la fecunditat il·legítima té el seu pes específic dins el comportament demogràfic de la població.

Els treballs sobre Tàrraga i Vilanova han fet un esforç per captar la seva dinàmica interna. Cada treball seguint la seva pròpia idiosincràsia s'ha esforçat per poder oferir una anàlisi esclaridora de la mateixa.

En el cas targarí, les taxes d'il·legitimitat són en tot moment destacades, essent segurament als dos darrers terços del segle XVII les més altes de Catalunya. Un segle més tard, àdhuc decaure, la il·legitimitat targarina segueix essent apreciable.

Mentrestant a Vilanova i La Geltrú, malgrat no tenir la possibilitat de comparar la seva tendència en els dos mateixos segles que Tàrraga, el seu capteniment és clar. Hom està en condicions d'afirmar que augmenta a la darrerria del segle. Relaxació moral com pretén A. Burguière (19)? La conclusió a Vilanova i La Geltrú és òbvia. La seva incidència és baixa per tot el segle, 7,4%, però el seu creixement a les darreres dècades del segle ens fa pensar en els inicis d'una liberalització dels costums, encara que el fet no fou greu, puix que l'absència de precisions al respecte en documents tan sensibles com les Visites Pastoralis ens palesa l'absència d'una estesa preocupació al respecte.

La mortalitat

La mortalitat és la variable demogràfica que ens ajuda a definir el model demogràfic d'una determinada zona. És, sens dubte, la que se'ns resisteix més en menar a terme el mètode de reconstrucció de famílies. Malgrat això, la reconstrucció familiar ens permet de conèixer una sèrie d'aspectes realment interessants. En primer lloc, mesurar la mortalitat infantil amb més precisió que la simple classificació de la mateixa per grups d'edat. I per altra banda determinar, ni que sigui aproximadament, la mortalitat d'una part de la població de l'Antic Règim: la casada.

Aquestes possibilitats a dalt esmentades no obvien les dificultats que tot historiador ha de fer front en menar a terme una reconstrucció. A vegades les dificultats que planteja es deuen a la qualitat intrínseca de les fonts parroquials. El cas de Tàrrrega és un exemple de subenregistrament de la població infantil. Així, doncs, per un motiu o altre sempre hem d'estar atents a la possibilitat que ens apareguin una sèrie de dificultats que posin en perill les nostres conclusions.

La mortalitat infantil

Les poquíssimes monografies catalanes esmerçades a l'estudi de la mortalitat infantil han hagut de fer front als problemes plantejats pel subenregistrament de la població i per la mobilitat de la mateixa. Els dos únics treballs que han intentat arribar fins a les darreres conseqüències en l'estudi dels comportaments demogràfics d'aquest sector de la població -Tàrrrega i Vilanova i La Geltrú- reflecteixen la preocupació per assolir uns quocients de mortalitat fiables.

La mortalitat infantil targarina és la més baixa de tota Europa i amb molt d'escreix. Només a Anglaterra i a la costa catalana trobem uns quocients menors. En canvi, la mortalitat de 1-4 anys és molt més alta. El major pes del grup d'edat de 1-4 anys sobre el de 0-1 solament el trobem a Catalunya i en determinades parròquies de Castella. Per altra banda, també és altament destacable el paral·lelisme existent entre els quocients de Tàrrrega i Vilanova i La Geltrú. En ambdues poblacions el grup de 1-4 té molt més pes que el grup de 0-1 i la tendència global és equivalent. Malgrat tot, com molt bé ens diu Josep Maria Planes, Tàrrrega té quocients sempre més alts que els de Vilanova i La Geltrú. És la clàssica dicotomia entre l'interior i la costa.

Quadre nº 1. Quocients de mortalitat de Tàrrrega i Vilanova i La Geltrú.

	0-1	1-4	5-9	10-14
Tàrrrega (1700-1750)	171	248	84	21
Vilanova i La Geltrú (1700-1749)	171	219	51	15

Les diferències entre els sexes són, en canvi, molt més importants a Vilanova i La Geltrú. A Vilanova les nenes moren més fortament que els nens entre 1 i 4 anys, apreciablement menys entre 5 i 14, en igual proporció de 0-1. A Tàrrrega no hi ha tanta diferència, malgrat també en el grup de 1-4 la mortalitat femenina és també més alta. En canvi, al grup de 5-9 anys és més baixa, com a Vilanova i La Geltrú. Aquest interessant paral·lelisme entre les dues viles catalanes es trenca en analitzar la segona meitat del segle. La qualitat dels registres parroquials impedeix conèixer el seu capteniment a la seogna meitat del segle. El treball sobre Vilanova sí que ens assabenta de l'evolució dels quocients a la segona meitat del segle, tot indicant-nos una davallada en aquest darrer període, puix que si a la primera meitat del segle la supervivència als 15 anys és del 561%O, a la segona és del 643%O.

¿Ens trobem davant del "breaking out of the system" en el cas català o simplement estem presenciant un capteniment típic d'una determinada localitat catalana? El prof. W. Flinn ja ha detectat un creixement demogràfic constant a començaments del segle XIX. Però és obvi que necessitem portar a terme altres monografies per consolidar els resultats vilanovins.

Malauradament la resta de treballs no ofereixen un grau suficient d'aprofundiment. La recent tesi de llicenciatura d'en Valenú Gual sobre la Conca ens dona una mortalitat infantil pel període de 1675-1800 del 163,6%O; quocient francament acceptable que s'insereix en aquesta

línia, assolint a les darreries del set-cents, entre 1761-1800, un quocient de menys de 5 anys òptim: 305,23%O. Molt a prop de Vilanova tenim un treball sobre la mortalitat infantil a Vilafranca del Penedès (20). En aquest treball, l'autor ha calculat per al quinquenni 1776-1780 un percentatge de mortalitat infantil de 0-1 anys del 200%O. Al quart aniversari la supervivència arriba al 554%O, fins arribar als catorze anys al 480%O. Aquestes xifres, pel que fa a la taxa de mortalitat infantil, són més altes que les assolides a Vilanova i La Geltrú. I en el darrer quinquenni ens dona, per al període de 0-1 any, una mortalitat del 212%O; una supervivència als quatre anys del 537%O i als catorze del 482%O.

Més enllà del Penedès, sabem que a Sant Boi del Llobregat s'ha calculat unes taxes de mortalitat infantil molt altes al començament del segle XVIII (21). Però és a Palamós on s'ha aprofundit d'una manera molt més interessant i detallada. En aquest treball, el prof. Jordi Nadal (22) estudià acuradament la mortalitat infantil. Ens diu que les mitjanes decennals de la localitat es situaren entre el 200 i el 240%O per al grup d'edat de 0-1 any.

Caldria, a la vista dels pocs treballs que tenim, multiplicar els estudis per confirmar la teoria esbossada pel prof. Eiras Roel sobre les característiques que tindria la mortalitat infantil dins el model mixte. Aquesta problemàtica s'estén al País Valencià. Recentment els profs. Pérez García i Ardit Lucas (23) en sistematitzar les causes demogràfiques de l'expansió del segle XVIII coincideixen en la dificultat de determinar el comportament de la mortalitat, ja que hi han moltes contradiccions. Els esmentats historiadors es troben que si en determinades localitats, com és el cas de Nules, els supervivents als 20 anys podrien arribar sols al 325%O, en el cas de Alfara de la Baronia i Algar s'arriba al 605%O. Aquesta situació els mena a concloure que qualsevol interpretació sobre l'evolució de la mortalitat infantil no pot passar del terreny de les hipòtesis. Si això succeeix al País Valencià amb un major nombre de reconstruccions de famílies, estarem tots d'acord que qualsevol conclusió sobre el capteniment de la mortalitat infantil-juvenil de Catalunya és de moment molt arriscada. Així, doncs, encara estem molt lluny de determinar la viabilitat d'un model de mortalitat propi del llevant espanyol, malgrat sembla que hi ha indicis que així ho confirmin.

La mortalitat adulta

En estudiar la mortalitat adulta, les diferents monografies han hagut de tenir en compte les circumstàncies de moltes poblacions de l'Antic Règim. Les quals no ens permeten de donar unes dades concretes, puix que la mobilitat de la població dificulta el coneixement exacte de les taxes de mortalitat. Per aquest motiu solament podem estudiar la mortalitat d'una part dels adults: aquells que pertanyen a categories no afectades per la mobilitat. Aquesta condició exclou els solters i, per tant, l'anàlisi es limita a l'estudi de les persones casades o vídues, tot seguint feafentment la metodologia henriana.

Un cop s'han distribuït els individus en grups d'edat segons l'edat en morir i l'edat en contraure matrimoni, ens trobem amb un nombre indeterminat de persones que desconeixem. En el cas de Vilanova i La Geltrú hem recorregut a la documentació notarial, la qual amb la seva

20.- A. MASSANELL: *La població vilafranquina al segle XVIII*. Vilafranca, 1977, p. 61.

21.- J. CODINA: "Causes de la revolució demogràfica del segle XVIII: el cas d'una vila catalana". I Congrés d'Història Moderna de Catalunya. Barcelona, 1984, vol. I, p. 127.

J. NADAL: "Demografía y economía...". Op. cit., p. 286.

23.- PÉREZ GARCÍA, J.M. - ARDIT LUCAS, M.: "Bases del crecimiento de la población valenciana en la Edad Moderna". *A Estudis sobre la població del País Valencià*. Ed. Alfons el Magnànim. València, 1988, vol. I, pp. 220-222.

àmplia tipologia ens forneix una sèrie de dades que ens permeten de conèixer la història personal de cada habitant de Vilanova i La Geltrú. Aquesta metodologia ha sigut també emprada per en Josep Ma. Planes a Tàrraga, la qual fou complementada per una anàlisi de caire orientativa: les edats mitjanes de mort dels adults.

A Vilanova i La Geltrú els quocients foren obtinguts sota una doble perspectiva. Portàrem a terme una doble classificació dels mateixos en funció d'una mortalitat màxima i una mortalitat mínima. La mobilitat de la població masculina vilanovina ens aconsellà fer-ho així. En comparar els quocients de mortalitat masculina entre la primera meitat del segle i la segona ens adonàrem d'un augment de la mortalitat, la qual cosa no pressuposà, emperò, un possible increment de la mateixa a la segona meitat del segle a la costa de ponent catalana, sinó tan sols una major mobilitat en desenvolupar-se el comerç americà. Malauradament no podem comparar aquestes dades amb les de Tàrraga degut a l'absència de documentació relativa a aquest període. Però, si ens limitem a la primera meitat del segle, observem com hi ha una similitud en la baixa mortalitat targarina i vilanovina entre els 10 i 39 anys, pel que fa referència a la població masculina. De totes maneres, aquesta és més alta, malgrat tenir la mateixa tendència, a Tàrraga. Idèntica tendència apareix en estudiar el ritme de la mortalitat femenina en les dues esmentades localitats, la qual tenia característiques pròpies, car la població femenina pateix uns quocients de mortalitat més alts en els grups d'edat centrals, és a dir els compresos entre els vint i trenta-nou anys. En el cas vilanoví, aquesta tendència es compensa posteriorment, aconseguint uns quocients de mortalitat més baixos que els masculins, la qual cosa no succeeix a Tàrraga.

Aquest inevitablement nou comentari sobre el comportament secular d'aquestes dues viles ens permet de situar-les dins un context més ampli. Podem dir, doncs, que Tàrraga patia una mortalitat adulta destacada, però sense arribar als extrems de les zones interiors típiques. De tota manera, hem d'anar en compte ja que les estimacions targarines poden estar un xic idealitzades en considerar l'autor solament la població més arrelada. A Vilanova i La Geltrú, com ja he dit al començament, aquesta possibilitat l'hem intentat solucionar en l'esmentat doble càlcul dels quocients en funció d'una mortalitat màxima i d'una mortalitat mínima.

Però el millor índex per mesurar les condicions de vida de les societats d'Antic Règim és l'esperança de vida al naixement. En el cas vilanoví, observem de bell antuvi com l'esperança de vida femenina és més alta que la masculina. El conjunt no pot ser més satisfactori, ja que la població vilanovina se situa molt per sobre de la mitjana espanyola, concretament als 37 anys. En canvi, Tàrraga queda en una situació mitjana dintre de les fluctuacions que aquest índex té a l'Europa Occidental dels segles XVII-XVIII. Els resultats assolits per aquestes dues viles catalanes són de moment insuficients per extrapolar les nostres conclusions a la resta del Principat. De moment ens movem en el terreny de les hipòtesis mentre no augmenti el nombre de reconstruccions familiars. De tota manera, sembla ja dibuixar-se uns diferents quocients de mortalitat entre l'interior i la costa catalana al set-cents, com a mínim, a la primera meitat del segle.

Comportaments diferencials

La major part de les reconstruccions de famílies conclouen un cop analitzades les diferents variables demogràfiques a la llum del seu comportament general. Però recentment s'ha insistit en intentar esbrinar els comportaments demogràfics dels individus en funció del grup social al qual pertanyen. En altres paraules, hom intenta de donar resposta a la pregunta que llança a l'aire

en B. Derouet (24), existeix una demografia dels rics i una altra dels pobres? Molt pocs treballs l'han pogut menar a terme, ja que sovint la qualitat dels registres parroquials impideix moltes vegades fer-la amb un mínim de garanties. A Catalunya solament dues viles s'han arriscat: Tàrraga i Vilanova i La Geltrú. Per aconseguir, doncs, uns resultats mínimament fiables s'ha de poder treballar amb una estructura socio-professional mínimament complexa per poder fonamentar les conclusions obtingudes. La situació geogràfica de les mateixes explicaria que l'estructura socio-professional d'aquestes dues viles catalanes estigui condicionada pel caràcter interior de Tàrraga i el marítim de Vilanova i La Geltrú. Així, doncs, malgrat el nombre reduït de monografies que han esmerçat part del seu esforç a l'estudi diferencial, em detindré a analitzar les conclusions obtingudes en les dues viles catalanes esmentades, tot recordant que no se'ns permet extrapolar els resultats per tenir cada vila la seva estructura socio-professional.

L'edat en contraure matrimoni a Vilanova i La Geltrú palesa diferents ritmes segons l'activitat socio-professional de l'individu. Observem com els mariners es casen més tard que els pagesos durant el set-cents. Els primers acostumen a omplir el grup d'edat de 30-34 anys, davallant sensiblement el de 15-19 anys. Aquest resultat s'explica perquè els mariners estan força temps fora de la ciutat. I és precisament en aquests viatges quan poden acumular un capital que els permeti de casar-se. Per altra banda, els boters, activitat directament relacionada amb el comerç americà, acostumaven a maridar-se entre els 20-24 i 25-29 anys, mentre que llur presència a la resta dels grups d'edat és quasi testimonial.

Els comerciants, emperò, són els que es casen més tard, concentrant-se en el grup d'edat de 25-29 anys. Estem en condicions d'afirmar que les activitats professionals més sedentàries es casen més aviat que les mòbils. Però, en considerar la mateixa variable en funció del nivell de riquesa -alt, mitjà i baix- ens topàrem amb una pràctica unanimitat en els tres nivells de riquesa. Aquest fet demostra que la variable nivell de riquesa no pressuposa uns comportaments tan diferenciats com veiem en estudiar l'accés al matrimoni segons l'activitat professional.

El que ens mereix una especial atenció dels resultats aconseguits a Tàrraga sobre aquesta mateixa variable és les diferències i concordances en el gran sector rural. En Josep Ma. Planes detecta una relació directament proporcional entre una major possessió de terra i l'intervencionisme patern, la qual cosa comportava unes edats al casament més dispars. Hereus i pubilles de parcers, jornalers propietaris i pagesos mitjans i petits podrien ser obligats a retardar el casament. En canvi, la política d'aliances familiars empenyia els grans propietaris pagesos a casar llurs filles el més aviat possible. Per altra banda, la menestralia amb menys obligacions laborals i familiars es casava bastant aviat. La burgesia es comportava d'igual manera que els grans propietaris. De totes maneres, l'autor ens posa en guàrdia, tot afirmant que els notaris, doctors i militars tenien forces diferències entre si en l'edat al casament, malgrat la imatge d'homogeneïtat que dona l'edat mitjana global. Sobre la classe baixa, les filles dels hortelans es casaven bastant aviat, mentre els components masculins els costava arribar a l'altar a una edat primerenca.

La fecunditat també ofereix uns contrastos notables a les dues viles catalanes. A Vilanova i La Geltrú, l'anàlisi socio-professional reflecteix l'existència de diferents nivells de fecunditat. Menestrals i pagesos gaudeixen d'unes altes taxes de fecunditat legítima. Els mariners, en canvi, tenen una menor fecunditat i són, alhora, més estables en tots els grups d'edat. Els comerciants tenen unes taxes de fecunditat encara més baixes que els mariners. La mobilitat apareix com la causa que ens permet d'explicar les taxes aconseguides. Les llargues absències de mariners i

24.- B. DEROUET: "Une démographie différentielle: Clés pour un système autorégulateur des populations rurales d'Ancien Régime". A "Annales E.S. C." (1980), I, pp. 3-41.

comerciants -moltes vegades estem parlant del mateix, ja que el mariner enriqueït passava a anomenar-se comerciant- en una societat que no practica el control de natalitat hauria d'incidir en aquesta diferència entre ells i les professions sedentàries, és a dir pagesos i menestrals. Aquesta afirmació es recolza per la manca de diferències importants en analitzar-la sota la perspectiva del nivell de riquesa.

Els contrastos també són notables a Tàrraga. La fecunditat minva a mesura que baixem en l'escala social. Així, doncs, els pagesos bons i els parcers gaudeixen d'una fecunditat alta. En la burgesia és normal; entre els menestrals és notable. En canvi, els pagesos mitjans tenen uns nivells de fecunditat normals, però irregulars i poc definits segons en Josep Maria Planes. Solament troba uns nivells baixos de fecunditat quan l'autor analitza el comportament dels jornalers i totes aquelles famílies que viuen d'uns oficis marginals.

En els intervals genèsics, inclòs en aquest apartat el protogenèsic, es confirma a Vilanova i La Geltrú la dicotomia existent entre professions mòbils i professions sedentàries. Els mariners -el grup més representatiu de les professions mòbils- té uns intervals més espaiats que els individus pertanyents a les professions sedentàries, pagesos i menestrals principalment. Si els analitzem a la llum del nivell de riquesa, no trobem cap novetat especialment ressenyable, sinó tan sols cridar l'atenció sobre l'homogeneïtat del comportament demogràfic, malgrat situacions socio-econòmiques diferents. Per Tàrraga, l'autor ens ofereix una lectura classista dels mateixos, assolint els següents resultats: la classe alta té els intervals més curts, la mitjana els té bastant llargs; i la classe més baixa té uns intervals un xic més curts. Veiem, doncs, com les dues viles es ratifiquen en les divergències apuntades anteriorment.

En calcular el nombre de fills per família, ens ratifiquem en les característiques estructurals de la fecunditat social d'ambdues viles. Mentre a Vilanova i La Geltrú els pagesos i els menestrals tenen respectivament 5,41 i 5,51 fills de mitjana, els mariners i comerciants (aquests últims amb una mostra reduïda) assoleixen 4,29 i 3,95 fills respectivament. Per nivells de riquesa, les dades són molt semblants: 5,16 pel nivell alt, 4,83 pel mitjà i 5,35 pel baix. Colpeix, doncs, el contrast entre les professions sedentàries i les mòbils. A Tàrraga, observem com la classe alta té un nombre notable de fills, entorn als 6. Menestrals, pagesos mitjans i petits, jornalers amb terra i jornalers "purs" es mouen entre 4,6 i 5 fills. La dicotomia és també evident.

Analitzar la durada del matrimoni sota aquesta òptica és també cabdal, car es relaciona amb el tema de la mortalitat i, òbviament, amb les condicions de vida. Ja hem vist com aquesta és molt alta a Vilanova i La Geltrú. L'anàlisi de la mateixa variable en funció de l'activitat socio-professional i del nivell de riquesa palesa una altíssima durada i les diferències entre els oficis i el grau de riquesa és anecdòtica, tan sols els comerciants tenen una durada més baixa, però també, recordem-ho, es casaven més tard. La llarga durada del matrimoni és el comú denominador de totes les activitats socio-professionals vilanovines, oscil·lant entre els 29,07 anys dels pagesos i els 31,6 dels menestrals, si bé els comerciants se situen una mica enrera, però també es casaven més tard. Inevitablement aquesta llarga durada del matrimoni es reflecteix en l'esperança de vida d'una localitat, com ja s'ha demostrat anteriorment. Pel que fa a la variable del nivell de riquesa, no hi trobem diferències substancials, puix que la gamma es mou entre els 28,4 del nivell de riquesa baix i els 31,5 del mitjà, essent de 28,6 per l'alt.

En canvi, a Tàrraga trobem com la durada en la classe alta és llarga, sobretot en els grans pagesos i parcers, menys entre els privilegiats, que la tenen només al nivell de la burgesia. Les capes mitjanes la tenen més curta, i les capes baixes molt curta. Un estudi molt interessant portat a terme solament a Tàrraga ens assabenta d'unes diferències socials en el rema-ridament i, en conseqüència, en la durada de la viduïtat, la qual cosa incideix en la nupcialitat

de la vila. Segons en Josep Ma. Planes la més representativa és entre la població masculina. La durada més llarga del període de viduïtat es produeix entre els pagesos bons i els parcers. La burgesia tenia una durada notable de viduïtat. Quant a la resta de grups, tenen unes durades normals. A vegades una mica curtes, sobretot les més baixes.

Malauradament no s'han dut a terme massa estudis sobre la mortalitat social diferencial. La major part dels historiadors han esmerçat llurs esforços cap al binomi "pesta-riquesa". Però, actualment comencem a estar en condicions de copsar en el tema de la mortalitat les diferències socials. En estudiar els quocients de mortalitat dels homes vilanovins, observem de bell antuvi, com els quocients més alts apareixen entre els components de les activitats socio-professionals mòbils, és a dir, els mariners i els comerciants precisament en aquells grups d'edat que componen la població activa masculina. Precisament trobem en l'arxiu notarial vilanoví bastants documents on s'explicita clarament les previsions testamentàries degut al perill que pressuposava creuar l'Atlàntic. Pel que fa referència als comportaments en funció del nivell de riquesa, observem com el nivell baix presenta uns quocients de mortalitat més alts que els dos restants. El motiu és que nivell de riquesa i mobilitat convergeixen en aquest cas, puix que un bon nombre de mariners, en tenir uns ingressos molt baixos formen part d'aquest nivell de riquesa, mentre que solament una part de la pagesia vilanovina -els jornalers i petits propietaris- s'insereix en aquest nivell. De totes maneres, la classe alta gaudia d'uns quocients de mortalitat més baixos. Els comerciants malgrat pertànyer a les professions mòbils, van atènyer un nivell de riquesa alt com els pagesos terratinents, els quals en ser més nombrosos que els comerciants compensaven la major probabilitat de mortalitat dels comerciants.

A Tàrraga se'ns diu que la classe alta vivia sempre més. En el tema de l'edat mitjana en morir els adults targarins, privilegiats i parcers la tenien més discreta, però tota la pagesia propietària i els menestrals la tenien alta, superior als cinquanta anys. El peonatge i els sectors menys afavorits de la societat la tenien baixa i cosa sorprenent, la burgesia també. Però, ens recorda l'autor que no sempre els privilegiats eren els més afavorits demogràficament, ja que factors de costums i comportaments poden alterar la lògica purament econòmica. Aquest fet va recolzat pel fet curiós que els grups amb esperances de vida més altes siguin precisament pagesos, menestrals i jornalers autònoms. En canvi, els notables i la burgesia, segons en J. Ma. Planes, se situen a uns nivells de mortalitat i esperança de vida més típics de la classe mitjana-baixa. La qual cosa no vol dir que no tingui sentit aplicar una mortalitat diferencial a una vila de les dimensions de Tàrraga, sinó simplement constatar que cal admetre uns resultats "il·lògics" en una vila a mig camí entre el món urbà i el rural.

Aclarida la problemàtica pel que fa referència a la població adulta cal que ens preguntem si l'activitat socio-professional del pare o el seu nivell de riquesa influeix en la mortalitat infantil. En el cas vilanoví, observem com les diferències són mínimes. El fet de romandre la dona a casa evità la incidència de l'activitat socio-professional del marit. ¿Succeeix quelcom semblant si emprem la variable del nivell de riquesa? Aquesta variable no ens permet d'assolir unes conclusions interessants, ja que existeix una pràctica unanimitat en els comportaments dels tres nivells de riquesa.

Per aquest mateix apartat, trobem a Tàrraga dos grans blocs de mijanes: unes de baixes -burgesia, menestrals, petits pagesos, jornalers amb terra- i unes d'altres -pagesos bons, parcers, i el jornalericisme més baix-. Segons l'esmentat autor les capes mitjanes de la societat targarina perden llurs fills relativament aviat. Aquest, emperò, no és un índex negatiu, ja que segons l'autor, la mortalitat infantil i juvenil era baixa. Les capes altes, en canvi, tenen edats de molt altes. Finalment, els jornalers i la capa rural més baixa aconseguiren també dilatar

bastant la vida dels seus petits, la qual cosa sorprèn degut a què les seves condicions de vida serien dolentes.

A tall de conclusió veiem com els resultats obtinguts en les dues viles catalanes ens permeten detectar una demografia social diferencial, però els índexs no sempre responen als criteris establerts apriorísticament. És clar, doncs, que aquesta dificultat és deguda a què les condicions socials no eren les mateixes, com ja he dit abans, en una gran ciutat com Barcelona o en viles molt petites.

Conclusions

Constatem en primer lloc la semblança, dins la lògica especificitat de cada monografia, del comportament demogràfic de les viles catalanes estudiades fins ara. Ens hem trobat, doncs, amb una edat en casar-se les dones compresa entre els 20-24 anys i amb una tendència a retrasar-se, segons sembla, en arribar al segle XIX en el cas vilanoví. Necessitem, a la vista dels resultats assolits, uns estudis diacrònics d'aquesta variable per acabar de configurar més acuradament l'evolució de la població catalana. Aquest tarannà es palesa igualment en el comportament masculí, on trobem un clar predomini del grup d'edat de 25-29 anys. Un comú denominador de totes les monografies estudiades és la diferent "velocitat" en el remaridament en funció del sexe; factor, per altra banda, que s'ha comprovat en multitud de treballs arreu de l'estat espanyol.

Aquest esmentat retard de l'edat en maridar-se encara és molt tímid a les darreries del set-cents a Vilanova i La Geltrú. Dissortadament les restants monografies familiars no s'apropen al final de segle; i totes plegades no s'endinsen al segle XIX. Al País Valencià també trobem una coincidència del comportament de la dona a l'edat en què es casa, la qual se situa entre els 21 i 23 anys. Però darrerament han aparegut una sèrie de monografies que assenyalen uns canvis transcendents en apreciar, en primer lloc, una reducció notable del nombre de vidus en el mercat matrimonial a les localitats valencianes de Nules i Algar; tendència que també trobem a Vilanova i La Geltrú on constatem una davallada de la importància de les segones núpcies durant el set-cents.

Si l'edat en maridar-se sembla retrasar-se lenta però irremeiablement, les taxes de fecunditat s'incrementen al set-cents respecte al segle anterior; i aquest increment no es detura en avançar el segle, sinó que augmenta a les darreries del set-cents, com ho palesen les monografies sobre Palamós i, amb menys extensió cronològica, car es limita estrictament al segle XVIII, Vilanova i La Geltrú. Aquest augment de la fecunditat coincideix en el capteniment de la mateixa en el cas valencià, on també trobem unes taxes mitjanes entre 380 i 400‰, les quals garanteixen unes descendències notables entre 5 i 6 fills i uns intervals per dessota dels 30 mesos. Així, doncs, constatem com el ritme de composició familiar al llevant espanyol és molt semblant, amb una regularitat dels intervals genèsics a totes les monografies estudiades, inclòs l'interval protogenèsic.

D'altra banda, les concepcions pre-nupcials, tot i assolint uns nivells més alts a l'interior que a la costa, no ofereixen cap novetat respecte a les dades fornides per monografies publicades anteriorment. El retard de l'edat en casar-se podria ser una explicació pel cas targarí, però necessitaríem conèixer altres indrets catalans per tal de saber amb més detall l'abast real d'aquesta interrelació esmentada en el treball de Tàrraga. Si les concepcions pre-nupcials es mouen dins uns límits que podríem qualificar d'acceptables, essent, però, superior a l'interior que a la costa, semblantment succeeix amb la il·legitimitat, la qual esdevé apreciable a la vila targarina. A la costa catalana de ponent -concretament a Vilanova i La Geltrú- ens trobem davant d'un augment de la mateixa a les darreries del set-cents, però és baixa si

considerem tot el segle. La fi del període fèrtil també coincideix en els seus trets fonamentals en totes les reconstruccions de famílies com les concepcions pre-nupcials, ja que no hi havia control de natalitat. D'aquí es deriven unes mitjanes semblants en tenir el darrer fill. Coincidència que s'aferma si tenim en compte que l'inici de l'edat en casar-se és semblant a totes elles i el ritme de composició és també semblant.

La mortalitat catalana contribueix a transmetre una idea positiva de l'evolució de la població. El retard del matrimoni, les fortes taxes de fecunditat del set-cents i el seu augment a frec del vuit-cents és coetani amb una davallada de la mortalitat en atansar-nos a la centúria vuit-centista. Ensem amb això, palesem un capteniment molt semblant dels quocients de mortalitat infantil i juvenil, encara que la costa catalana ens dóna unes dades més baixes que a l'interior. Dissortadament no disposem d'una informació sobre el seu capteniment al vuit-cents. En el cas vilanoví detectem una tendència a la baixa a la segona meitat del set-cents. Al País Valencià sembla que ja es constata un retard real de la mortalitat. Els càlculs menats a terme a Alfara de la Baronia i Algar es confirmen també a Benimaclet (25), a la primera meitat del segle XIX, i això pressuposaria una minva de la mortalitat infantil i de pàrvuls. Per altra banda, l'esperança de vida estudiada pel prof. Pérez García arriba als 31,26 anys, idèntica; per cert a l'assolida per Tàrrrega, però inferior de moment a la calculada a la costa de Ponent catalana, la qual cosa explica que la mortalitat adulta sigui més alta a l'interior que a la costa, com ho demostren les diferents esperances de vida, la qual cosa explica que l'interior tingui una menor durada del matrimoni.

Però la població catalana també té un comportament diferencial que comença a ser conegut. La pertinença a una determinada activitat sòcio-professional o a un determinat grup social confirma uns ritmes demogràfics diferents en les dues localitats estudiades. No és ara el moment de repetir les dades aconseguides en funció dels criteris emprats, sinó de destacar la importància d'incidir en aquest tipus d'estudis que interrelacionen les variables estrictament demogràfiques amb l'estructura sòcio-professional d'un indret determinat. La mobilitat de determinades activitats sòcio-professionals, l'existència de possibles estratègies familiars ens aniran orientant cap a les causes més pregonas del comportament demogràfic català del set-cents.

Per concloure aquest balanç, veiem com la població catalana se'ns defineix, a la llum d'aquestes monografies, amb uns trets significatius: retard del matrimoni, augment de la fecunditat a les darreries del segle i una mortalitat que "sembla ser" que davalla al final del set-cents, però de la qual cosa encara no estem del tot segurs. Ens cal endinsar-nos en els capteniments demogràfics catalans de la primera meitat del segle XIX per tal de poder avaluar amb precisió les característiques de la nostra població com s'està fent al País Valencià. De la suma de tot aquest esforç podrem a la llarga donar cos al model demogràfic del llevant espanyol.

25.- J.M. PÉREZ GARCÍA: "Demografía coyuntural y factores autorreguladores en la huerta de Valencia. El ejemplo de Benimaclet (1710-1855)". A *Estudis sobre la població del País Valencià*. Ed. Alfons el Magnànim. València, 1988, vol. I, pp. 397-417.